

رویکرد ایران و امارات به سیاست خارجی توسعه کرا

نویسنده

محمد علیخانی

انتشارات جهان سیاست

سرشناسه: علیخانی، محمد، ۱۳۴۳
عنوان و نام پدیدآور: رویکرد ایران و امارات به سیاست خارجی توسعه‌گرا/ نویسنده: محمد علیخانی
مشخصات نشر: کرج، جهان سیاست؛ تهران: فصلنامه مطالعات بین‌المللی؛ ۱۴۰۲
مشخصات ظاهری: ۲۴۶ ص.: جدول، نمودار؛ ۱۷×۲۴/۵ س.م.
شابک: 978-622-93542-9-2
یادداشت: زبان: فارسی - انگلیسی
موضوع: ایران - روابط خارجی -- امارات متحده عربی
موضوع: امارات متحده عربی -- روابط اقتصادی -- ایران
رده‌بندی کنگره: DSR۱۳۹
رده‌بندی دیویدی: ۳۲۷/۵۵۰۵۳۵۷
شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۱۸۵۹۰
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

انتشارات جهان سیاست

نام کتاب: رویکرد ایران و امارات به سیاست خارجی توسعه‌گرا
مؤلف: محمد علیخانی
ویراستار: فرزاد محمدزاه ابراهیمی
طراح جلد: جهان سیاست
صفحه‌آرایی: جهان سیاست
نوبت چاپ: چاپ اول: ۱۴۰۲
ناشر: انتشارات جهان سیاست
شمارگان: ۹۰۰
چاپ و صحافی: چاپ نسیم
شابک: 978-622-93542-9-2

نشانی دفتر پخش: تهران، شاهین، خیابان گل لاله، بلوار سرلشکر مخبری (۳۵ متری گلستان)، پلاک ۱۹۸، طبقه منفی ۱، واحد ۱۱، کد پستی: ۱۴۷۵۸۶۵۸۰۹، تلفن: ۰۲۱-۶۵۱۱۹۷۳۲
نشانی دفتر انتشارات: کرج، فردیس، خیابان ولیعصر، بلوار هفت تیر، پاساژ میلاد، واحد دوم شرقی.
کد پستی: ۳۱۷۵۹۱۳۱۵۳، تلفن: ۰۲۶-۳۶۵۰۶۷۸۲

کلیه حقوق برای انتشارات جهان سیاست محفوظ است.

فهرست مطالب

۹.....	دبیاچه
۱۹.....	فصل اول - جستارهای نظری
۱۹.....	سیاست خارجی
۲۰.....	۱- تعریف سیاست خارجی
۲۳.....	۲- دلایل نیازمندی کشورها به سیاست خارجی
۲۵.....	۳- نظریه‌های روابط بین‌الملل و سیاست خارجی
۲۵.....	۳-۱- رئالیسم و نئورئالیسم و سیاست خارجی
۳۱.....	۳-۲- آرمانگرایی، نوآرمانگرایی و سیاست خارجی
۳۵.....	۳-۳- سازه‌انگاری و سیاست خارجی
۴۱.....	۴- نسبت میان سیاست خارجی و امنیت ملی
۴۴.....	۵- نسبت میان سیاست خارجی و منافع ملی
۴۸.....	توسعه
۵۰.....	۱- تعریف توسعه و تعریف نوسازی
۵۲.....	مهمترین نظریه‌پردازان نوسازی
۵۴.....	۲- انواع توسعه
۵۴.....	۳- مکاتب توسعه اقتصادی
۵۷.....	۴- توسعه اقتصادی
۵۸.....	۴-۱- تعریف توسعه اقتصادی
۵۹.....	۴-۲- نظریه‌های توسعه اقتصادی
۶۴.....	۵- توسعه سیاسی: تعاریف و نظریه‌ها
۶۹.....	۶- توسعه انسانی
۷۱.....	۷- توسعه همه‌جانبه
۷۳.....	۸- ویژگی‌های جامعه توسعه‌یافته
۷۵.....	سیاست خارجی توسعه‌گرا
۷۷.....	۱- تعریف سیاست خارجی توسعه‌گرا
۷۸.....	۲- ویژگی‌های سیاست خارجی توسعه‌گرا
۷۹.....	۲-۱- حفظ یکپارچگی تمامیت ارضی و حاکمیت کشور

۲-۲- تقویت بخش خصوصی و زیرساخت اقتصادی	۷۹
۲-۳- دستیابی به علم و تکنولوژی	۷۹
۲-۴- همزیستی مسالمت‌آمیز	۸۰
۲-۵- اجماع در سیاست خارجی	۸۰
۲-۶- نمایش تصویری مثبت از کشور	۸۱
۲-۷- همگرایی با اقتصاد جهانی	۸۱
۳- راهبردهای سیاست خارجی توسعه‌گرا	۸۲
۳-۱- جذب منابع بین‌المللی برای توسعه	۸۳
۳-۲- ایجاد و حفظ ثبات در محیط امنیتی	۸۳
۳-۳- تصویرسازی یک کشور به عنوان فرصت جمعی	۸۳
۴- سیاست خارجی توسعه‌گرا و توسعه اقتصادی	۸۴
۵- سیاست خارجی توسعه‌گرا و توسعه همه‌جانبه	۸۶
۶- سیاست خارجی توسعه‌گرا و منافع ملی	۸۷
۷- سیاست خارجی توسعه‌گرا و امنیت ملی	۹۰
فصل دوم- نگاهی تاریخی به سیاست خارجی و توسعه در ایران و امارات	۹۳
سیاست خارجی ایران از ۱۹۴۷ تا ۱۹۷۹	۹۳
سیاست خارجی ایران از ۱۹۷۹ تا ۱۹۹۰	۹۸
توسعه در ایران از ۱۹۴۷ تا ۱۹۷۹	۱۰۵
توسعه در ایران از ۱۹۷۹ تا ۱۹۹۰	۱۰۸
سیاست خارجی امارات از ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰	۱۱۳
توسعه در امارات از ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰	۱۱۵
نسبت میان سیاست خارجی و توسعه در ایران از ۱۹۴۷ تا ۱۹۹۰	۱۲۰
نسبت میان سیاست خارجی و توسعه در امارات از ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰	۱۲۳
فصل سوم- مقایسه رویکرد ایران و امارات به سیاست خارجی توسعه‌گرا و پیامدهای اقتصادی و سیاسی آن	۱۲۷
مدل توسعه اقتصادی ایرانی و مؤلفه‌های آن	۱۲۹
۱- مؤلفه‌های مدل‌های توسعه اقتصادی ایرانی	۱۲۹
۲- مدل توسعه اقتصادی ایرانی: درون‌زای برون‌گرا	۱۳۰

- سیاست خارجی امارات متحده عربی و توسعه گرایی ۱۳۰
- ۱- سیاست خارجی امارت متحده عربی ۱۳۰
- ۲- روابط امارت متحده عربی با ایالات متحده آمریکا ۱۳۲
- سیاست خارجی توسعه گرای امارات متحده عربی و بهره گیری از دیپلماسی عمومی ۱۴۰
- ۱- هدف های امارات از به کار گیری دیپلماسی عمومی در سیاست خارجی توسعه گرا ۱۴۰
- ۱-۱- اثر گذاری امارات متحده عربی در منطقه ۱۴۱
- ۱-۲- گسترش ایدئولوژی اسلام صوفیانه (اسلام لیبرال) توسط امارات متحده عربی ۱۴۱
- ۱-۳- کسب وجهه بین المللی برای امارات متحده عربی ۱۴۲
- ۲- راهکارها و اقدامات امارات در بخش دیپلماسی عمومی سیاست خارجی توسعه گرا ۱۴۲
- ۱-۲-۱- ابزار رسانه در دیپلماسی عمومی امارات ۱۴۳
- ۲-۲- استفاده از برند سازی ملی در دیپلماسی عمومی امارات ۱۴۳
- ۲-۳- راهکار برگزاری نمایشگاه بین المللی کتاب و انتشارات متعدد در دیپلماسی عمومی امارات ۱۴۳
- ۲-۴- استفاده از ورزش در دیپلماسی عمومی امارات ۱۴۴
- ۲-۵- سازمان های خیریه مردم نهاد در دیپلماسی عمومی امارات ۱۴۴
- توسعه اقتصادی امارات متحده عربی ۱۴۵
- بررسی آماری اثر گذاری سیاست خارجی توسعه گرای امارات بر توسعه اقتصادی و انسانی آن ۱۵۰
- سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و توسعه گرایی ۱۶۴
- ۱- سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دولت هاشمی رفسنجانی ۱۶۴
- ۲- سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دولت محمد خاتمی ۱۶۶
- ۳- سیاست خارجی ایران در دوران ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد ۱۷۰
- ۴- سیاست خارجی ایران در دوران ریاست جمهوری حسن روحانی ۱۷۴
- مشکلات زیر ساختی اقتصاد ایران جهت توسعه اقتصادی درونزا ۱۷۷
- ۱- درآمدهای رانتی نفت و مشکلات ساختاری آن برای توسعه اقتصادی درونزا ۱۷۸
- ۲- مشکلات ساختاری اقتصاد ایران و کاهش روند توسعه درونزا ۱۷۹
- ۲-۱- کمبود و یا نبود سرمایه لازم برای توسعه اقتصادی درونزا ۱۷۹
- ۲-۲- کمبود بازارهای رسمی و نوین سرمایه برای توسعه اقتصادی درونزا ۱۸۰

۱۸۱	۲-۳- بی توجهی به فرایند تحقیق و توسعه برای توسعه اقتصادی درونزا
۱۸۱	۲-۴- حجم بالای واردات به کشور برای توسعه اقتصادی درونزا
۱۸۲	۲-۵- تناسب نداشتن تغییرات قانونی و نهادها برای توسعه اقتصادی درونزا
۱۸۲	۲-۶- یکپارچه نبودن سامانه‌های اطلاعات کشور برای توسعه اقتصادی درونزا
۱۸۳	۲-۷- تحت پشتیبانی دولت نبودن حقوق مالکیت فکری برای توسعه اقتصادی درونزا
۱۸۳	۲-۸- کمبود سرمایه انسانی برای توسعه اقتصادی درونزا
۱۸۳	۲-۹- کمبود سرمایه اجتماعی برای توسعه اقتصادی درونزا
۱۸۴	بررسی آماری اثرگذاری سیاست خارجی توسعه‌گرای ایران بر توسعه اقتصادی و انسانی آن
۲۰۰	مقایسه ایران و امارات در زمینه توسعه اقتصادی و انسانی
۲۱۹	سخن پایانی
۲۲۵	منابع
۲۳۵	نمایه

دیباچه

توسعه، در ابعاد گوناگون آن، مفهومی است که مورد توجه زیادی قرار گرفته است؛ به طوری که اکنون، موضوع توسعه، به عنوان یکی از مهم ترین ابزارهای تأمین صلح و امنیت بین المللی شناخته می شود. چنانکه بیان شد، ابعاد توسعه مختلف است و انواعی همچون توسعه انسانی، توسعه پایدار، توسعه سیاسی، توسعه اقتصادی و... را در بر می گیرد. در این میان یکی از موارد مربوط به توسعه، در زمینه سیاست خارجی است. در واقع با پیدایش مفهومی با عنوان دولت توسعه گرا که کارکرد اصلی آن، ایجاد توسعه در ابعاد مختلف نامبرده آن است، مفهوم دیگری با عنوان سیاست خارجی توسعه گرا نیز پدید آمده است. به عبارت دیگر از آنجا که هر دولت دارای دو بعد اصلی است؛ یکی بعد داخلی و دیگر بعد خارجی؛ در ارتباط با توسعه، در بعد داخلی سیاست گذاری توسعه مد نظر است و در بعد روابط خارجی آن، سیاست خارجی توسعه گرا مد نظر می باشد. در کوتاه ترین تعریف، سیاست خارجی توسعه گرا، آن نوع از سیاست خارجی است که در جهت رفع تضادها و تقابلها، ایجاد صلح در روابط خارجی، تقویت دولت ملی و توسعه زیربنایی یک کشور، عمل می کند.

سیاست خارجی توسعه گرا با مؤلفه هایی همچون بهبود روابط یک کشور با قدرت های بزرگ، بهبود روابط یک کشور با قدرت های منطقه ای، پیوستن یک کشور به سازمان های جهانی و منطقه ای، به ویژه سازمان های اقتصادی و... تلاش دارد تا زمینه و بستر مناسبی را برای توسعه، به ویژه توسعه اقتصادی در یک کشور پدید آورد و در واقع، توسعه اقتصادی، یکی از پیامدهای به کارگیری سیاست خارجی توسعه گرا، توسعه یک دولت توسعه گرا می باشد؛ آن هم در جهانی که با معیار قرار دادن توسعه، شیوه تقسیم جهان به این گونه تبدیل شده است: «کشورهای بسیار توسعه یافته، کشورهای توسعه یافته، کشورهای در حال توسعه، کشورهای کمتر توسعه یافته و کشورهای بسیار کم توسعه یافته» (UNDP, 2009: 3).

به این ترتیب، با اینکه امروزه به انواع مختلفی از توسعه پرداخته شده است که در بالا نیز ذکر آن رفت، اما هنوز توسعه اقتصادی دارای اهمیت زیادی می باشد، اگرچه دیگر توسعه اقتصادی به معنای صرف آن مطرح نیست و توسعه همه جانبه مطرح است، اما در بسیاری از موارد، توسعه

همه‌جانبه، از جمله سیاست خارجی توسعه‌گرا، در بیشترین ارتباط با توسعه اقتصادی قرار می‌گیرد. به این ترتیب، امروز توسعه اقتصادی، توسعه‌ای در تمام جنبه‌های زندگی در جهت رسیدن به رفاه کامل بدون لطمه زدن به استعدادها و توانایی‌ها، محرومیت‌زدایی، توسعه همه مناطق، همگام با توسعه صنعتی و کشاورزی و... است و از جمله شاخص‌های آن می‌توان به تولید ناخالص داخلی، درآمد ملی، سرانه درآمد ملی، قدرت خرید، درصد رشد تولید ناخالص داخلی، میزان توسعه تکنولوژی و... اشاره کرد.

کشورهای زیادی، از جمله کشورهای در حال توسعه به توسعه در کل، به‌ویژه توسعه اقتصادی خود توجه کرده‌اند و در این میان، برای دست یافتن به توسعه، سیاست خارجی توسعه‌گرا را مد نظر قرار داده‌اند که به نظر می‌رسد از الزامات توسعه اقتصادی در دوره جهانی شدن باشد. از جمله این کشورها، دو کشور جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی در منطقه راهبردی خاورمیانه و در حوزه مهم خلیج فارس هستند، یکی در شمال خلیج فارس و دیگری در جنوب آن. اگرچه این دو کشور یکی عرب و دیگری غیرعرب هستند، اما هر دو مسلمان می‌باشند، البته یکی دارای اکثریت شیعه و دیگری دارای اکثریت سنی. هر دو این کشورها نیز دارای منابع نفتی و صادرکننده آن می‌باشند. البته هر دو از ظرفیت‌های بسیار دیگری نیز برخوردارند. ایران، یکی از قدیمی‌ترین کشورهای منطقه خاورمیانه است که در سال ۱۳۵۷ (۱۹۷۹) انقلاب اسلامی در آن به وقوع پیوست و در سال ۱۳۵۸، نظام سیاسی آن با همه‌پرسی قانون اساسی به جمهوری اسلامی تبدیل شد که در این قانون اساسی به پیشرفت اقتصادی و کرامت انسانی نیز توجه زیادی کرده است.

بعلاوه باید توجه کرد در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در مورد سیاست خارجی، مشی استقلال‌طلبانه، مقابله با استکبار و همچنین برقراری روابط حسنه با دیگر کشورها، مورد نظر قرار گرفته است. اما امارات متحده عربی، کشوری تازه تأسیس در سال ۱۹۷۱ در جنوب خلیج فارس می‌باشد که «مساحت آن برابر با ۸۳۶۰۰ کیلومتر مربع است و جمعیت آن ۹۲۶۹۶۰۰ نفر می‌باشد» (هاشمی و سهیلی، ۱۳۹۶: ۱۷۱). این کشور از تجمیع هفت امیرنشین به وجود آمده و نوع نظام حکومتی آن پادشاهی (امیرنشین) است و در مقدمه قانون اساسی آن «حفظ هویت اعضاء... و آماده‌سازی مردم اتحادیه برای یک زندگی مقتدر و دارای رفاه... در جامعه اسلامی و عربی» (Constitution of United Arab Emirates, 1996) مورد توجه قرار گرفته است. در مورد سیاست خارجی نیز در قانون اساسی امارات بر استقلال این کشور و ایجاد روابط مطلوب با دیگر کشورها تأکید شده است. بنابراین با چنین اهدافی، این کشور نیز برای توسعه سیاست‌گذاری کرده است

و در توسعه به طور کلی و توسعه اقتصادی هم، همچون جمهوری اسلامی ایران پیشرفت قابل توجهی داشته است.

حال مسئله اینجاست که این توسعه اقتصادی چگونه به دست آمده است و الزامات آن، برای نمونه در عرصه روابط خارجی این دو کشور، چه بوده است. برای بررسی این امر، به نظر می‌رسد پرداختن به نوع سیاست خارجی این دو در رابطه با توسعه دارای اهمیت باشد. در واقع امروزه به یک سیاست خارجی که بتواند موجبات توسعه را فراهم آورد، سیاست خارجی توسعه‌گرا گفته می‌شود. با این توضیحات در مقام بررسی، پرسش این پژوهش آن است که در مقایسه سیاست خارجی توسعه‌گرا جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی، چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی وجود دارد و این نوع سیاست در دو کشور، چه پیامدهایی در زمینه توسعه اقتصادی آنها بر جای گذارده است؟ در پاسخ باید گفت با توجه به بهره‌گیری جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی از سیاست خارجی توسعه‌گرا، استفاده از این سیاست در ایران به دلیل مدل توسعه درون‌زای برون‌گرا، موجب تقویت بنیه اقتصاد ملی شده، اما استفاده از این سیاست در امارات به دلیل مدل توسعه برون‌زای برون‌گرا، موجب وابستگی اقتصادی به نظام غربی و اقتصاد جهانی گردیده است. در ادامه بحث بهتر است ادبیات این حوزه معرفی گردد تا با ضعف‌ها و قوت‌های آن آشنایی بیشتری پدید آید. اثری که در بخش‌هایی از آن به رویکرد امارات متحده عربی به سیاست خارجی توجه داشته و در این میان توسعه‌گرایی را هدف اصلی خود در این سیاست قرار داده است، به‌ویژه به نقش عامل انسانی در این زمینه توجه کرده است، مقاله رضا شیرزادی در تابستان سال ۱۳۹۴ با عنوان «عوامل توسعه انسانی در امارات متحده عربی» است که در شماره دوم دوره ششم فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر به چاپ رسیده است. در این مقاله، نویسنده کوشیده است تا در مورد توسعه در امارات متحده عربی به تحقیق پردازد و عوامل مختلف، از جمله توسعه‌گرایی در سیاست خارجی در روند این توسعه را به بحث و بررسی بگذارد. نقطه قوت این اثر آن است که به عوامل توسعه انسانی این کشور توجه کرده و برخی سیاست‌ها، از جمله اثر سیاست خارجی توسعه‌گرا در این چهارچوب را نیز بیان کرده است که چگونه موجب بهبود روابط امارات با کشورهای منطقه و قدرت‌های بزرگ شده است، اما نقطه ضعف آن در بیان نکردن موردی هر سیاست این دولت برای هر شاخص توسعه انسانی آن است.

یک اثر مهم در زمینه «توسعه اقتصادی» و سیاست‌گذاری‌های مختلف درباره آن، تألیف مایکل تودارو و استیفن اسمیت است که توسط انتشارات پرنیتیس‌هال به چاپ رسیده است. قابل ذکر است که این کتاب در سال ۱۳۹۳ توسط دکتر محمد وحیدی ترجمه و در نگاه دانش منتشر

شده است. مجموعه حاضر نظریه‌های اقتصادی را در قالب مباحث سیاسی ارائه کرده و اینکه این نظریه‌ها چگونه با مسائل و مشکلات کشورهای در حال توسعه مرتبط است. نقاط قوت این کتاب، بیان روان و قابل استفاده می‌باشد. این کتاب مشتمل بر دو بخش و یازده فصل است که بخش اول شامل اصول و مفاهیم توسعه، نظریات کلاسیک رشد و توسعه و توسعه نیافتگی می‌باشد. بخش دوم به بیان مشکلات و سیاست‌های اصلی توسعه در حوزه داخلی و بین‌المللی اختصاص دارد، و به مواردی مانند فقر و نابرابری توسعه، رشد جمعیت، شهری شدن، سرمایه انسانی، کشاورزی، محیط زیست، سیاست‌گذاری توسعه و نقش بازار، دولت و جامعه مدنی پرداخته شده است.

از جمله کتاب‌های دیگر در زمینه توسعه که بیشتر به نظریات در مورد توسعه پرداخته است، کتاب «مسائل توسعه و چالش بین‌المللی» نوشته دامین کینگزبری و دیگران است که در سال ۲۰۱۲ (۱۳۹۰) برای دومین بار پس از تجدیدنظر و به‌روزرسانی توسط انتشارات پالگریو مک‌میلان به چاپ رسیده و برای بخش نظری این پژوهش مناسب است، به معرفی تئوری‌های توسعه می‌پردازد و در آن مسائلی چون توسعه بین‌المللی معاصر، جهانی شدن، رشد و توسعه اقتصادی، و... مطرح شده است. این کتاب بر اساس تجربه نویسندگان آن که بیشتر در امور توسعه به پژوهش و کار پرداخته‌اند، برای ارائه یک ارزیابی سیستماتیک در زمینه ویژگی‌های توسعه موفق بوده است. نویسندگان این کتاب استدلال می‌کنند که توسعه می‌تواند گاهی بدون مشارکت همه صورت پذیرد که این امر نقطه ضعف آن است. کتاب فوق به‌طور گسترده به بازنویسی تئوری‌های جدید نظری و وقایع اخیر مسائل جهانی از جمله تأثیر بحران مالی جهانی و عواقب سیاست‌های جهانی اقتصادی می‌پردازد که گویی با انحراف از هدف اصلی خود، نقطه ضعف آن نیز هست. در کل این اثر برای اینکه بتوان تشخیص داد برای یک رویکرد توسعه‌گرا در سیاست خارجی چه الزاماتی در دوره جهانی شدن وجود دارد، بسیار مفید است.

مسعود موسوی شفقانی (۱۳۸۹)، در مقاله‌ای تحت عنوان «رویکرد اقتصادمحور به سیاست خارجی ایران ضرورت‌ها و چالش‌ها»، به بیان شرایطی از توسعه‌گرایی و مؤلفه‌های نئولیبرالیسم که به وجه غالب نظام بین‌الملل تبدیل شده است، می‌پردازد. در چنین فضایی شرط توفیق برنامه‌های توسعه ملی منوط به ایجاد تعامل پویا و هم‌افزا میان ضرورت‌ها و نیازهای داخلی برای توسعه از یک سو و الزامات ناشی از روندهای پر قدرت اقتصاد جهانی از دیگر سو است و معتقد است که سیاست خارجی محل و ابزار ایجاد تعامل مزبور است و فرضیه مقاله حاضر این است که سیاست خارجی توسعه‌محور قادر است با ایجاد تعامل یاد شده ضمن یاری رساندن به برنامه‌های توسعه ملی، بنیان نوین مشروعیت سیاسی را که مبتنی بر کارآمدی و تأمین رفاه برای شهروندان

است، تقویت نماید.

در سال ۱۳۸۶، مجموعه مقالاتی در یک کتاب با عنوان «الزامات سیاست خارجی توسعه‌گرا»، توسط گروه مطالعات سیاست خارجی پژوهشکده تحقیقات استراتژیک منتشر شد که حاصل کار نویسندگان مختلفی بود که در همایشی با همین نام شرکت کردند. در این کتاب، نویسندگان مختلف از طیف‌های گوناگون فکری، هر یک در چندین صفحه، تلاش کرده‌اند تا خلاصه‌ای مفید و کاربردی از مقاله خود در این زمینه که به همایش مذکور ارائه کرده‌اند ارائه دهند تا مورد استفاده پژوهشگرانی که در زمینه این موضوع به کار می‌پردازند، قرار گیرد. اگرچه متاسفانه، متن اصلی این مقالات در مجلداتی جداگانه به چاپ نرسید که می‌توانست موجب غنای بیشتر ادبیات این حوزه شود، اما کتاب مورد اشاره، با بیست و چهار عنوان خلاصه مقاله، توانسته دیدی مناسب در این زمینه ارائه دهد. مقالات این کتاب، در سه محور عمده با عناوین: مبانی نظری سیاست خارجی توسعه‌گرا، الزامات داخلی سیاست خارجی توسعه‌گرا، و الزامات منطقه‌ای و بین‌المللی سیاست خارجی توسعه‌گرا، دسته‌بندی موضوعی شده است و از منظر نقطه قوت، راهگشایی مفید برای پژوهشگری است که می‌خواهد به درک این نکته دست یابد که برای اینکه کشوری سیاستی خارجی معطوف بر توسعه‌گرایی را دنبال کند، چه اموری را باید انجام دهد. در مقابل، نقطه ضعف این اثر از تعدد نویسندگان آن برمی‌خیزد که با توجه به حجم کوچک این مجموعه مقالات، نتوانسته‌اند، آنچنان که درخور ایشان بوده است، مطلب خود را عرضه دارند.

جوادی ارجمند (۱۳۸۷)، در مقاله‌ای با عنوان «جهانی شدن اقتصاد و پیامدهای آن بر سیاست‌گذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران»، به بررسی فرایند جهانی شدن و ظهور بازیگران جدید و تأثیری که بر اقتصاد جمهوری اسلامی ایران دارد، می‌پردازد و بر مبنای دو رویکرد اقتصادی به سیاست خارجی و تکیه بر نقش ابزارهای اقتصادی در سیاست خارجی ایران و همچنین روش دیالکتیکی در برخورد با جهانی شدن و تغییر رفتار تصمیم‌گیران سیاست خارجی، معتقد است که این دو رویکرد در نهایت می‌تواند به کارآمدی و تحول در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران منجر شود. به هر حال ورود به عرصه جهانی شدن یک تصمیم سیاسی ضروری است و یکی از راه‌های رفع موانع احتمالی در فرایند جهانی شدن، اصلاح ساختار اقتصادی کشور و بهبود روابط با سایر کشورها است که می‌توان این موارد را بخشی از مؤلفه‌های شکل دادن به سیاست خارجی توسعه‌گرا دانست.

هدف اصلی این پژوهش، آن است که با توجه کردن به سیاست خارجی توسعه‌گرا، تعاریف و مبانی نظری آن و پیامدهایی که وجود داشتن یا وجود نداشتن این نوع سیاست در کشورها بر

جای می‌گذارد به‌ویژه در مورد توسعه اقتصادی، در دو کشور جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی، چگونگی به اجرا در آمدن سیاست خارجی توسعه‌گرا و پیامدهای اقتصادی آن را مورد بررسی تطبیقی قرار دهد. باید توجه کرد که دو کشور مذکور که همسایه نیز می‌باشند، از نظر درآمد نفتی و نیز فرهنگ اسلامی با یکدیگر، شباهت دارند. یکی دیگر از اهداف مهم این تحقیق آن است که با توجه به کمبود منابع در زمینه سیاست خارجی و توسعه اقتصادی امارات متحده عربی در ایران، بر ادبیات این زمینه بیفزاید. بعلاوه درباره مقایسه سیاست خارجی ایران و امارات، به‌ویژه در عرصه توسعه‌گرایی و پیامد آن در زمینه توسعه اقتصادی، تاکنون اثری مقایسه‌ای انجام نشده است، که این پژوهش قصد دارد به آن بپردازد.

در باب اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش نیز باید خاطر نشان ساخت از آنجا که دولت‌های توسعه‌گرا، در پی توسعه هستند و در عرصه خارجی یکی از موارد مورد توجه آنها، سیاست خارجی توسعه‌گرا می‌باشد، که به نظر می‌رسد این نوع سیاست خارجی از الزامات توسعه یافتن به‌ویژه در زمینه توسعه اقتصادی در جهان امروز است، بنابراین اهمیت دارد که به این مهم پرداخته شود، به‌ویژه در مورد کشوری همچون جمهوری اسلامی ایران که سیاست خارجی مستقلی را در پیش گرفته است. پس ضرورت دارد به این مهم چه از منظر نظری و چه از منظر تجربه‌ای توجه شود و از منظر تجربه، بسیار مفید است که این بررسی در مورد سیاست خارجی توسعه‌گرا و پیامدهای توسعه اقتصادی آن به صورت مقایسه‌ای در مورد ایران با کشوری دیگر صورت گیرد که در اینجا امارات متحده عربی برای این امر انتخاب شده است. البته با توجه به نبود مقایسه‌های این‌چنینی، الگوی کاملی نیز برای این کار وجود ندارد. بنابراین یکی دیگر از اهمیت‌های انجام این پژوهش که بعداً می‌تواند مورد استفاده دیگر پژوهشگران و دانشجویان قرار گیرد، ایجاد یک الگوی مقایسه‌ای در زمینه مقایسه وضعیت توسعه‌گرایی در سیاست خارجی دو کشور و پیامدهای توسعه اقتصادی آن برای کشورهای مختلف است. در ادامه به منظور آشنایی خوانندگان با مفاهیم پژوهش، این مفاهیم تعریف شده است.

سیاست خارجی: در تعریف سیاست خارجی آمده است: «راهبرد یا بخشی از یک نقشه کاربردی برای تصمیم‌گیری در یک کشور در برابر کشورها یا نهادهای بین‌المللی، برای دست یافتن به اهداف ویژه ملی که در اصطلاح به آن منافع ملی می‌گویند» (Plano & Olton, 1988: 6). سیاست خارجی هر کشور در قبال کشورهای دیگر می‌تواند به چند شکل باشد: یا اینکه در روابط با دیگر کشورها موجب ایجاد تنش شود که در این صورت غیرمتعامل و یا اینکه می‌تواند در رابطه با دیگر کشورها، تنش‌زدا باشد که در این صورت متعامل است.

سیاست خارجی توسعه‌گرا: «سیاست خارجی توسعه‌گرا، آن نوع از سیاست خارجی است که در جهت رفع تضادها و تقابلهای، ایجاد صلح در روابط خارجی، تقویت دولت ملی و توسعه زیربنایی یک کشور عمل می‌کند» (Spear and Williams, 2012: 55).

دولت توسعه‌گرا: لغت‌ویج معتقد است که «دولت توسعه‌گرا، گونه‌ای از دولت است که قادر به تولید حرکت پایدار معطوف به توسعه است. از نظر وی دولت توسعه‌گرا، دولتی است که عملکرد موفق توسعه اقتصادی و اجتماعی آن نشان می‌دهد که چگونه اهداف سیاسی و ساختارهای نهادی آن جهت‌گیری توسعه‌ای دارد و در عین حال اهداف توسعه‌ای آن به لحاظ سیاسی جهت‌گیری شده است» (Leftwich, 2008: 12).

توسعه اقتصادی: «توسعه اقتصادی فرایندی است که در طی آن شالوده‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه دگرگون می‌شود به طوری که حاصل چنین دگرگونی و تحولی در درجه اول کاهش نابرابری‌های اقتصادی و تغییراتی در زمینه‌های تولیدی، توزیع و الگوهای مصرف جامعه خواهد بود. بر این منباست که گفته شده برای آنکه توسعه اقتصادی پدید آید، لزوماً باید شبکه‌ای به هم پیوسته، متشکل از مجموعه محصولات و درآمدها، با توجه به منابع و تمام موجودی‌های داخلی و با در نظر گرفتن وابستگی‌های متقابل با دیگر کشورها پدید آورد. لیکن، برای اخذ چنین نتیجه‌ای و همچنین به منظور توزیع عادلانه در آمد ملی و بهبود سطح زندگی ملت، باید به استقرار ساختار و نهادهای سیاسی، اجتماعی، و اقتصادی منطبق با شرایط جدید پرداخت» (از کیا و غفاری، ۱۳۸۷: ۴۴-۴۵).

جمهوری اسلامی ایران: ایران، یکی از قدیمی‌ترین کشورهای منطقه خاورمیانه است که در سال ۱۳۵۷ (۱۹۷۹) انقلاب اسلامی در آن به وقوع پیوست و در سال ۱۳۵۸، نظام سیاسی آن با همه‌پرسی قانون اساسی به جمهوری اسلامی تبدیل شد. بر اساس اصل دوم قانون اساسی، «جمهوری اسلامی، نظامی است بر پایه ایمان به: ۱- خدای یکتا (لااله الاالله) و اختصاص حاکمیت و تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او؛ ۲- وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین؛ ۳- معاد و نقش سازنده آن در سیر تکاملی انسان به سوی خدا؛ ۴- عدل خدا در خلقت و تشریح؛ ۵- امامت و رهبری مستمر و نقش اساسی آن در تداوم انقلاب اسلام؛ ۶- کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا، که از راه: الف - اجتهاد مستمر فقهای جامع الشرایط بر اساس کتاب و سنت معصومین سلام الله علیهم اجمعین، ب - استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها، ج - نفی هرگونه ستمگری و ستم‌کشی و سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، قسط و عدل و استقلال سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و

همبستگی ملی را تأمین می‌کند» (منصور، ۱۳۹۶: ۲۲).

امارات متحده عربی: امارات متحده عربی، کشور تازه تأسیس در سال ۱۹۷۱ در جنوب خلیج فارس می‌باشد که «مساحت آن برابر با ۸۳۶۰۰ کیلومتر مربع است و جمعیت آن ۹۲۶۹۶۰۰ نفر می‌باشد» (هاشمی و سهیلی، ۱۳۹۶: ۱۷۱). این کشور از تجمیع هفت امیرنشین با عناوین ابوظبی، شارجه، دبی، عجمان، ام‌القوین، فجیره، و رأس‌الخیمه به وجود آمده است. نوع نظام حکومتی این کشور، پادشاهی (امیرنشین) است و در مقدمه قانون اساسی آن درباره هدف از ایجاد وضعیت متحده آمده است «حفظ هویت اعضاء ... و آماده‌سازی مردم اتحادیه برای یک زندگی مقتدر و آزادانه ... در جامعه اسلامی و عربی» (Constitution of United Arab Emirates, 1996). در امارات متحده عربی، «شورای عالی اتحادیه بالاترین مقام در اتحادیه است که از حاکمان همه امارات، ... تشکیل می‌شود» (Constitution of United Arab Emirates, 1996). البته در امارات متحده، هر یک از امارت‌ها به طور جداگانه قانونی اساسی دارند که وضعیت قدرت موروثی را در امیرنشین پدید می‌آورد.

در این اثر، نیاز است تا میان وجهه‌های توسعه‌گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی و پیامدهای این نوع سیاست در توسعه اقتصادی این کشورها، مقایسه تطبیقی صورت گیرد. به این جهت روش تحقیق کار، مقایسه‌ای است. در این روش، «هدف، بررسی تطبیقی تعداد متغیر مشابه با یکدیگر است. ... تکیه‌گاه این روش، مقایسه تشابهات و تفاوت‌ها است؛ تا در سایه آن، اطلاعات و نتایج مورد نیاز به دست آیند. در این روش، محقق سعی دارد پدیده‌ها را در کنار هم بگذارد تا وجوه تشابه و تفاوت را دریابد. ... در روش مقایسه‌ای، علاوه بر اینکه اطلاعات جمع‌آوری شده به صورت توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند، با یکدیگر مقایسه هم می‌شوند» (طاهری، ۱۳۸۱: ۱۹۱-۱۹۰). بر اساس این تعریف، از روش مقایسه‌ای می‌توان برای مقایسه توسعه‌گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی و پیامدهای این نوع سیاست در توسعه اقتصادی آنها استفاده کرد.

در تجزیه و تحلیل‌های تلاش بر این است تا داده‌های به دست آمده از سخنان مقامات رسمی کشورهای مورد بررسی، یعنی جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی نیز استفاده شود. همچنین از داده‌های به دست آمده درباره روابط این دو کشور با کشورهای دیگر بهره گرفته شده است. بعلاوه، از تحلیل اطلاعات آماری به دست آمده از آمارهای بانک جهانی استفاده شده که به عنوان پیامد سیاست خارجی توسعه‌گرا یا غیرتوسعه‌گرای این دو کشور، وضعیت آنها را در مورد توسعه، نشان می‌دهند.

درباره سیاست خارجی توسعه‌گرا در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، مقالاتی در یک همایش ارائه شده که ادبیات مفیدی را به وجود آورده است، اما این همایش در سال ۱۳۸۶ برگزار شده و پس از آن کمتر به این امر پرداخته شده است. بنابراین، یکی از نوآوری‌های این تحقیق، آن است که دوباره و پس از گذشت بیش از یک دهه، به این امر بپردازد تا وضعیت این یک دهه نیز بررسی شود. البته باید توجه داشت که در مقالات همایش مذکور به آثار اقتصادی این نوع سیاست پرداخته نشده است و بنابراین نوآوری دیگر این پژوهش آن است که این پیامدها را نیز در صورت وجود بررسی نماید. اما در مورد توسعه‌گرایی در سیاست خارجی امارات متحده عربی، آثار زیادی وجود ندارد. به عبارت دیگر، در فارسی که اصلاً نمی‌توان منبعی در این باره یافت و در انگلیسی نیز تعداد معدودی منبع در این خصوص یافت می‌شود. البته داده‌های خام در این باره تا حدودی وجود دارد اما به صورت متمرکز تحلیل نشده است. بعلاوه اثری وجود ندارد که پیامد سیاست خارجی توسعه‌گرای امارات را بر توسعه اقتصادی آن نشان دهد. بنابراین بر این مبنای، این امر نیز از دیگر نوآوری‌های کتاب حاضر خواهد بود. همچنین نوآوری دیگر، مقایسه وضعیت دو کشور در خصوص توسعه‌گرایی در سیاست خارجی و پیامدهای آن برای توسعه اقتصادی می‌باشد.

از جمله موانع انجام این پژوهش آن است که به‌ویژه در مورد کشور امارات متحده عربی، اطلاعات زیادی به فارسی وجود ندارد و این اطلاعات به‌خصوص در مورد سیاست خارجی آن به انگلیسی است. بعلاوه سیاست خارجی توسعه‌گرا از جمله اصطلاحاتی است که در ادبیات سیاسی ایران به وجود آمده و در جهان یا امارات متحده عربی به خوبی شناخته شده نیست. بر این اساس، نمی‌توان انتظار داشت در ادبیات سیاسی تولید شده در این کشور به انگلیسی یا عربی، آثاری با عنوان سیاست خارجی توسعه‌گرا به صورت مستقل وجود داشته باشد که بتوان به آن به صورت مستقیم رجوع کرد و بنابراین، به ناچار باید از میان آثار دیگری که در مورد توسعه این کشور پدید آمده است، در مورد چنین پدیده‌ای به جستجو پرداخت و این عمده‌ترین مانع این پژوهش است.

پژوهش حاضر شامل دیباچه و سه فصل است و بخش پایانی آن به سخن پایانی اختصاص یافته است. در بخش دیباچه به کلیت آنچه در این اثر مورد بررسی قرار گرفته پرداخته است. فصل اول، مربوط به جستارهای نظری آن است که طی آن تلاش شده تا از نظریات مناسبی برای بسط داده‌ها استفاده گردد. در این فصل به سیاست خارجی، توسعه به‌ویژه توسعه اقتصادی، رابطه سیاست خارجی و توسعه، سیاست خارجی توسعه‌گرا و... پرداخته شده است. اما فصل دوم این

اثر، بیشتر معطوف بر تاریخ سیاست خارجی در ایران و امارات متحده عربی است، به‌ویژه از دوره‌ای که امارات متحده عربی در ابتدای دهه ۱۹۷۰ میلادی تشکیل شده تا سال ۱۹۹۰ که مقطعی است که در ایران جنگ تحمیلی به پایان رسیده و فرایند توسعه از نو آغاز شده است. در واقع چنین زمانی را باید برای امارات متحده عربی نیز مهم دانست چرا که به نظر می‌رسد آغاز روند توسعه در این کشور نیز در همین سال‌ها بوده است.

فصل سوم این اثر، به بررسی مقایسه‌ای رویکرد دو کشور به سیاست خارجی توسعه‌گرا اختصاص یافته که طی آن تلاش شده ضمن تعریف مدل‌های توسعه اقتصادی معطوف بر درون‌زا و برون‌زا، درون‌گرا و برون‌گرا، به مقایسه کاربست آنها در دو کشور جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی در مورد توسعه اقتصادی این دو کشور و پیامدهای اقتصادی و سیاسی استفاده از این مدل‌ها برای آنها پرداخته شود. اما در نهایت پس از این فصل، بخش سخن آخر در این کتاب آمده است که در آن، از کلیه مباحث به نوعی نتیجه‌گیری صورت گرفته است.

در پایان جای دارد از زحمات تمام کسانی که در نگارش این کتاب به اینجانب یاری رساندند، مراتب تشکر خود را اعلام نمایم. همچنین از همسر و فرزندانم که در تمام مدت نگارش این اثر، با صبوری مرا همراهی کردند. در نهایت از مسئولین انتشارات جهان سیاست سپاسگزاری می‌نمایم که زحمات چاپ این کتاب را تقبل نمودند.

محمد علیخانی

زمستان ۱۴۰۲

منابع فارسی

۱. ۲۵ مقصد گردشگری در سال ۲۰۱۵، ۸ شهریور ۹۴، در:
<https://www.lastsecond.ir/news/destination25>
۲. ابراهیمی، حسین (۱۳۹۵)، «توسعه محوری در دولت سازندگی و الزامات آن برای سیاست خارجی ایران»، فصلنامه سیاست، سال دوم، شماره ۶، تابستان.
۳. احتشامی، انوشیروان (۱۳۷۸)، سیاست خارجی ایران در دوران سازندگی، ترجمه ابراهیم متقی و زهره پوستینچی، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۴. اردستانی، امیررضا (۱۳۹۸)، فرصت‌ها و تهدیدهای توسعه اقتصادی امارات متحده عربی برای ایران، تهران، مرکز بین‌المللی مطالعات صلح.
۵. ارغندی، علیرضا (۱۳۸۱)، روابط خارجی ایران ۱۳۲۰-۱۳۵۷، تهران، نشر قومس.
۶. ارغندی، علیرضا (۱۳۸۹)، چارچوب‌ها و جهت‌گیری‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران: نشر قومس.
۷. ازغندی، علیرضا، (۱۳۸۲)، تاریخ تحولات سیاسی و اجتماعی ایران، جلد دوم، تهران، نشر سمت، چاپ دوم.
۸. ازغندی، علیرضا، (۱۳۸۲)، جزوه درسی تاریخ تحولات سیاسی و اجتماعی ایران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، دانشکده علوم سیاسی.
۹. استر تفور، م. (۱۳۹۸)، «بازنگری امارات متحده عربی در اهداف سیاست خارجی»، ترجمه طلا تسلیمی، دیپلماسی ایرانی، ۲۵ مرداد، در: <http://irdiplomacy.ir/fa/news/1985570/>
۱۰. الهی، همایون (۱۳۷۸)، خلیج فارس و مسائل آن، تهران، نشر قومس، چاپ پنجم.
۱۱. امامی، سیدحسین (۱۳۸۸)، «ایران و شاخص توسعه انسانی»، روزنامه مردم سالاری، کد A177400
۱۲. امینی، آرمن و سهراب انعامی علمداری (۱۳۸۶)، «الگوی مناسبات جمهوری اسلامی ایران

و اتحادیه اروپا (۸۴ - ۱۳۷۶)، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، شماره هشتم، زمستان، صص ۱۸۳-۱۵۹.

۱۳. اندیشکده مرصاد (۱۳۹۶)، «کدام محمد»، ۱۵ تیر، در:

<http://www.mersadcss.com/fa/product/1925>

۱۴. اوانز، پیتر (۱۳۸۰)، توسعه یا چپاول: نقش دولت در تحول صنعتی، ترجمه عباس زندباف و عباس مخبر، تهران، طرح نو.

۱۵. ایمانی، همت‌سعدی (۱۳۹۶)، «نقش سیاست خارجی در توسعه ملی ایران»، فصلنامه سیاست، سال چهارم، شماره ۱۴، تابستان

۱۶. آصف‌زاده، سعید (۱۳۸۳)، «مفاهیم توسعه انسانی و روند شاخص توسعه انسانی در ایران»، مجله جهاد دانشگاهی، سال ۱۲، شماره ۴.

۱۷. آقایی، سید داوود (۱۳۹۰)، «اقتصاد سیاسی چندملیتی و دولت توسعه‌گرا»، فصلنامه سیاست، شماره ۱، بهار

۱۸. باقری دولت‌آبادی، علی (۱۳۸۳)، از هاشمی تا روحانی، بررسی سیاست خارجی ایران در پرتو نظریه سازه‌انگاری، تهران، نشر تیسرا.

۱۹. بدیعی، بهرام (۱۳۹۲)، «راهبردهای نوین ناتو در قبال ایران: با تأکید بر خلیج فارس»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.

۲۰. بی‌بی‌سی فارسی (۱۳۹۵)، «ایرباس ۷۳ هواپیمای دیگر به ایران می‌فروشد»، ۲ آذر، در:

<http://www.bbc.com/persian/business-40371993>

۲۱. پایگاه اطلاع‌رسانی صنعت چاپ ایران (۱۳۹۶)، «منطقه تجاری آزاد تازه امارات متحده عربی، شهر انتشارات شارجه، آماده گشایش است»، ۲۱ آبان، در:

<http://www.ipina.ir/Pages/News-4175.aspx>

۲۲. پوراحمدی، حسین، (۱۳۸۶)، «مبانی نظری سیاست خارجی توسعه‌گرا»، تهران، کنفرانس ملی چشم‌انداز بیست ساله، اسفند.

۲۳. تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۳)، سیاست خارجی: عرصه فقدان تصمیم و تدبیر، تهران، فرهنگ گفتمان.

۲۴. تارنمای رادیو فردا (۱۳۹۵)، «بهترین خطوط هوایی سال از نظر وب‌سایت معتبر هوانوردی»، ۱۵ مرداد، در:

https://www.radiofarda.com/a/f35_best_airlines/27901500.html

۲۵. جکسون، رابرت (۱۳۸۵)، *درآمدی بر روابط بین الملل*، ترجمه مهدی ذاکریان، تهران، نشر میزان
۲۶. جمشیدیها، غلامرضا (۱۳۹۶)، «روند تاریخی ظهور دولت توسعه‌گرا در ایران با تأکید بر دوره زمانی بعد از جنگ تحمیلی»، *فصلنامه علوم اجتماعی*، بهار-تابستان
۲۷. حدادی، مهدی (۱۳۸۲)، «تحریم‌های بین‌المللی، ابزار سیاست ملی یا ضمانت اجرایی بین‌المللی»، *فصلنامه اندیشه‌های حقوق خصوصی*، شماره ۳، بهار و تابستان، صص ۱۰۹-۱۲۸.
۲۸. حسینی، سپیده (۱۳۹۸)، «موافقت آمریکا با فروش ۶ میلیارد دلاری سلاح به بحرین و امارات»، *ایسنا*، ۱۴ اردیبهشت، کد خبر ۹۸۰۲۱۴۰۷۰۵۵، در: <https://www.isna.ir/news/98021407055/>
۲۹. حسینی، سیدمحمدحسین (۱۳۹۲)، «جایگاه دیپلماسی عمومی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران؛ مطالعه موردی: منطقه خاورمیانه»، *فصلنامه سیاست خارجی*، دوره ۲۷، شماره ۳، پاییز، صص ۶۹۲-۶۷۱.
۳۰. حقیقی، ایمان (۱۳۹۱)، «فراز و نشیبهای در نظریات اقتصاد توسعه»، *فصلنامه راهبرد*، سال دوم، شماره پنجم.
۳۱. حکیمی، هادی (۱۳۹۵)، «تحلیلی بر تئوری نوسازی توسعه»، *فصلنامه راهبرد*، شماره ۵۱، پاییز.
۳۲. *دانشنامه آزاد ویکی‌پدیا*، شاخص توسعه انسانی
۳۳. دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی (۱۳۹۰)، *امارات متحده عربی*، تهران، انتشارات وزارت خارجه.
۳۴. دوستو، هرناندو (۱۳۸۵)، *راز سرمایه*، ترجمه فریدون تفضلی، تهران، نشر نی.
۳۵. دوئرتی، رابرت و جیمز فالتزگراف (۱۳۷۶)، *نظریه‌های متعارض در روابط بین‌الملل*، ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی، تهران، نشر قومس.
۳۶. دهشیار، حسین (۱۳۸۲)، *سیاست خارجی آمریکا در آسیا*، تهران، نشر موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر
۳۷. دهقانی‌فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۹۲)، *سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، تهران، سمت، چاپ پنجم.
۳۸. دهقانی‌فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۹۳)، *گفتمان اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، فصلنامه *سیاست خارجی*، سال ۲۸، شماره ۱، صص ۳۹-۱.
۳۹. رضایی، علیرضا (۱۳۸۷)، «تبیین دوره‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران به سوی

۴۰. رضایی، علیرضا و قاسم ترابی (۱۳۹۲)، «سیاست خارجی دولت حسن روحانی، تعامل سازنده در چارچوب دولت توسعه‌گرا»، فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، شماره ۱۵، صص ۱۶۱-۱۳۱.
۴۱. رمضان‌نوی، روح‌الله (۱۳۸۴)، چارچوبی تحلیلی برای بررسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران، نشر نی، چاپ چهارم.
۴۲. رنانی، محسن (۱۳۷۶)، بازار یا نابازار؟ بررسی موانع نهادی کارایی نظام اقتصادی بازار در اقتصاد ایران، تهران، نشر سازمان برنامه و بودجه.
۴۳. روشندل، جلیل (۱۳۸۷)، امنیت ملی و نظام بین‌الملل، تهران، نشر سمت، چاپ پنجم.
۴۴. ساعدپناه، امیر (۱۳۸۶)، «تأثیر امنیتی شورای همکاری خلیج فارس بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
۴۵. سرمدی، عباس (۱۳۸۸)، «توسعه سیاسی در ایران پس از خرداد ۷۶»، فصلنامه سیاست، شماره ۲، تابستان.
۴۶. سریع‌القلم، محمود (۱۳۹۷)، اقتدارگرایی ایرانی در عهد پهلوی، تهران، نشر گاندی، چاپ دوم.
۴۷. سریع‌القلم، محمود (۱۳۷۹)، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران، نشر مرکز تحقیقات استراتژیک.
۴۸. سریع‌القلم، محمود (۱۳۸۶)، عقلانیت و آینده توسعه یافتگی ایران، تهران، انتشارات مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه، چاپ پنجم.
۴۹. شقاقی‌شهری، وحید و شیوا علیزاده (۱۳۹۵)، آثار اقتصاد دانش بنیان بر درون زایی اقتصاد ایران در راستای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، فصلنامه جستارهای اقتصادی ایران، سال سیزدهم، شماره ۲۶، پاییز و زمستان، صص ۶۷-۴۱.
۵۰. شهریار، بهنام و علی صیادزاده (۱۳۸۷)، «عوامل رشد و توسعه اقتصادی مطلوب برآمده از درآمدهای نفتی»، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره‌های ۲۵۲ و ۲۵۱، مرداد و شهریور، صص ۲۳۲-۲۲۱.
۵۱. شیرزادی، رضا (۱۳۹۴)، «عوامل توسعه انسانی در امارات متحده عربی»، فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر، سال ششم، شماره دوم، تابستان، صص ۱۳۸-۱۱۹.

۵۲. شیرزادی رضا (۱۳۹۳)، «نوسازی، توسعه، جهانی شدن: مفاهیم، مکاتب و نظریه‌ها، تهران، آگه، چاپ دوم.
۵۳. صالحی، حمید (۱۳۹۰)، «مناسبات راهبردی امارات متحده عربی با جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، سال چهارم، شماره ۱، بهار.
۵۴. عباس‌زاده، مهدی (۱۳۹۳)، «صدور انقلاب و موج جدید بیداری اسلامی در خاورمیانه»، *فصلنامه مطالعات افکار عمومی*، سال سوم، شماره ۱۰، تابستان.
۵۵. عبداللهی فیروزی‌راد، محمد (۱۳۸۸)، «بررسی روند تحول و موانع ساختاری توسعه سیاسی در ایران ۱۳۰۴-۱۳۸۲»، *فصلنامه جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۱۰، شماره ۱، بهار.
۵۶. عجم، محمد (۱۳۹۵)، «امارات در تکاپوی قدرت‌نمایی منطقه‌ای»، شورای راهبردی روابط خارجی، ۳ آبان، در: <http://www.yon.ir/vDAIW>
۵۷. عسگرخانی، ابومحمد (۱۳۸۹)، «همکاری و منازعه در روابط بین‌الملل: نگاهی به نظریه سازه‌انگاری الکساندر ونت»، *فصلنامه سیاست*، دوره ۴۰، شماره ۳، پاییز.
۵۸. عطایی، فرهاد و الهام رسولی ثانی‌آبادی (۱۳۸۹)، «بررسی نقش و جایگاه سیاست خارجی در نظریه‌های روابط بین‌الملل»، *فصلنامه سیاست*، دوره ۴۰، شماره ۳، پاییز.
۵۹. علوی تبار، علیرضا (۱۳۹۵)، «توسعه همه‌جانبه»، *سایت مشق نو*، در: www.mashghenow.com
۶۰. قاسمی، فرهاد (۱۳۸۹)، *اصول روابط بین‌الملل*، تهران، نشر میزان.
۶۱. قنبرلو، عبدالله (۱۳۹۷)، «مبنای نظری تحریم‌های مربوط به برنامه هسته‌ای ایران: مقایسه دیپلماسی دولت‌های ترامپ و اوباما»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، سال بیست‌ویکم، شماره ۲ (۸۰)، تابستان، صص ۱۰۰-۷۵.
۶۲. قوام، عبدالعلی (۱۳۷۲)، *اصول سیاست خارجی و سیاست بین‌الملل*، تهران: انتشارات سمت.
۶۳. قوام، عبدالعلی (۱۳۸۴)، *روابط بین‌الملل نظریه‌ها و رویکردها*، تهران، نشر سمت.
۶۴. کازونی، علیرضا و سکینه جودی (۱۳۸۷)، «اثر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و آزادگی بازرگانی بر رشد اقتصادی ایران، روش آزمون باند»، *اطلاعات سیاسی-اقتصادی*، سال ۲۳، شماره‌های ۴ و ۳، آذر و دی، صص ۲۶۵-۲۵۵.
۶۵. کرمی، کامران (۱۳۹۶)، «کشوری که می‌خواهد الگو باشد»، *دیپلماسی ایرانی*، ۲۰ آبان، در: <http://www.irdiplomacy.ir/fa/page/1972892>
۶۶. گروه مشاوران مدیریت و مطالعات راهبردی تدبیر (۱۳۹۶)، *مروری بر سند چشم‌انداز کشورهای رقیب*، تهران، تدبیر.

۶۷. متقی، ابراهیم (۱۳۷۸)، «جهت‌گیری سیاست خارجی و نقش ملی ایران از کودتا تا انقلاب اسلامی»، *اطلاعات سیاسی-اقتصادی*، شماره نوزدهم، پاییز
۶۸. محتشم دولتشاهی، طهماسب (۱۳۸۱)، *مبانی علم اقتصاد*، تهران، انتشارات خجسته، چاپ چهارم.
۶۹. مشیرزاده، حمیرا (۱۳۸۳)، «سازهانگاری به عنوان فرانظریه روابط بین‌الملل»، *فصلنامه سیاست*، شماره ۶۵، پاییز.
۷۰. مشیرزاده، حمیرا (۱۳۸۵)، *تحول در نظریه های روابط بین‌الملل*، تهران، نشر سمت، چاپ دوم.
۷۱. ملکوتیان، مصطفی و دیگران (۱۳۸۷)، *انقلاب اسلامی ایران*، قم، دفتر نشر معارف، چاپ بیست و دوم.
۷۲. موثقی، احمد (۱۳۹۱)، *توسعه و سیاست خارجی توسعه‌گرا*، بولتن تحقیقات راهبردی.
۷۳. موسوی شفايي، مسعود (۱۳۸۷)، *توسعه‌گرایی؛ الزام سیاست خارجی ایران*، تهران، انتشارات معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی.
۷۴. میرکوشش، امیرهوشنگ (۱۳۹۸)، «جایگاه منافع ملی در سیاست خارجی ایران»، *فصلنامه ایرانی روابط بین‌الملل*، شماره ۲، تابستان.
۷۵. ناجی راد، محمدعلی (۱۳۸۲)، *جزوه درسی جهان سوم*، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
۷۶. نصری، قدیر (۱۳۸۲)، «تأملی روش شناختی در بنیادهای مکتب ایده‌آلیسم»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، دوره ۶، شماره ۳، پاییز
۷۷. نصری، قدیر (۱۳۸۶)، «روش شناخت در مکتب نئورئالیسم»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، دوره ۱۰، شماره ۳۶، تابستان
۷۸. نقیب‌زاده، احمد (۱۳۹۴)، «بررسی فرایند توسعه اقتصادی کره جنوبی در چارچوب الگوی دولت توسعه‌گرای غیردموکراتیک»، *فصلنامه سیاست*، دوره ۴۵، شماره ۴، زمستان.
۷۹. نیلی، مسعود (۱۳۹۳)، «روایت مسعود نیلی از اقتصاد مقاومتی درون‌زا و برون‌گرا»، *خبرگزاری تسنیم*، ۱۳ مرداد، در: <https://tn.ai/450283>
۸۰. ویلیام، راف و هوشنگ راسخی (۱۳۷۵)، *سیاست خارجی امارات متحده عربی*، بولتن ۱۰۵، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، آبان.
۸۱. هادیان، ناصر (۱۳۸۲)، «سازهانگاری: از روابط بین‌الملل تا سیاست خارجی»، *فصلنامه سیاست*

- خارجی، سال هفدهم، شماره ۴، زمستان.
۸۲. هادیان، ناصر (۱۳۸۸)، «جایگاه مفهومی دیپلماسی عمومی»، فصلنامه بین‌المللی روابط خارجی، شماره ۱، پاییز، صص ۱۲۷-۱۰۵.
۸۳. هالستی، کی.جی (۱۳۸۰)، مبنای تحلیل سیاست بین‌الملل، ترجمه بهرام مستقیمی و مسعود طارم سری، تهران، نشر دفتر مطالعات سیاسی بین‌الملل
۸۴. هرتزیک، ادموند و دیگران (۱۳۸۳)، امنیت در آسیای مرکزی: چارچوب نوین بین‌الملل، ترجمه محمدرضا دبیری، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
۸۵. هوشنگ مهدوی، عبدالرضا (۱۳۷۴)، سیاست خارجی ایران در دوران پهلوی، تهران، نشر البرز، چاپ دوم.
۸۶. یعقوبی، مجید، (۱۳۸۷)، «روابط تجاری شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه اروپا، دو سوی یک معامله؟»، در: خاورمیانه (۴)، تهران، مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
۸۷. یورونیوز (۲۰۱۹)، «ایران کاهش اجرای تعهدات خود در برجام را رسماً اعلام کرد»، ۸ می، در:

<https://fa.euronews.com/2019/05/08/iran-informs-world-powers-it-will-stop-some-commitments-under-nuclear-deal>

المصادر العربية

۱. دائرة الشؤون الاسلاميه والعمل الخيري (۲۰۱۵)، «كُنَّ على إطلاع وتعرف على المشاريع المتاحة للتبرع و الكفاله و إحصائيات عنها»، في:
- <https://www.ecp.ae/Arabic/pages/default.aspx>
۲. دائرة الشؤون الاسلاميه والعمل الخيري (۲۰۱۶)، «إسلاميه دبي تقيم احتفالاً كبيراً بالهجره النبويه الشريفه»، ۱۰/۳، في:
- <https://www.iacad.gov.ae/ar/Pages/NewsDetails.aspx?NewsID=1>
۳. راشد آل مكتوم محمد بن (۲۰۱۰)، «تم إطلاق رؤيه الإمارات ۲۰۲۱ من قبل صاحب السمو الشيخ محمد بن راشد آل مكتوم، نائب رئيس الدولة، رئيس مجلس الوزراء، حاكم دبي، في اجتماع مجلس الوزراء في عام ۲۰۱۰»، في: <https://www.vision2021.ae/ar/our-vision>

٤. علي، محمد (٢٠١٥)، أبرز ٧ جمعيات و هيئات خيريه في الإمارات، وكالة الاخبار عين الدبي،

٢٢ ديسمبر، في: <https://www.3indubai.com/archives/40595>

٥. هيئة الاعمال الخيره (٢٠١٦)، في: <https://www.hai.ac/ar/home.aspx>

English References

1. Al Abed, Ibrahim & Peter Hellyer (1997), *United Arab Emirates: A New Perspective*, London: Trident Press.
2. Evans Peter & James Rauch (1999), "Bureaucracy and Growth: A Cross-National Analysis of the Effects of Weberian State Structures on Economic Growth", *American Sociological Review*, V.64, N.5, October.
3. <http://www.dmc.ae/en/about-dmc/82> (2012), about: Dubai Media City.
4. <https://www.emirates247.com/uae-foreign-policy-based-on-peace-development-and-friendship-mohammed-2014-03-31-1.543743>, (2014).
5. *Human Development Report 2018, United Nations Development Programme* (2018), at: <http://www.hdr.undp.org/en/data>
6. Katzman, Kenneth (2010), "The United Arab Emirates (UAE): Issues for U.S. Policy", *Congressional Research Service (CSR) Report for Congress*, No. RS21852, at: <https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=6t3ldH9ax1YC&oi=fnd&pg=PA1&q=UAE+foreign+policy&ots=OXParxC61B&sig=RA2WeDlcaJYeYtbMc9CLfs1eqM#v=onepage&q=UAE%20foreign%20policy&f=false>
7. Katzman, Kenneth (2012), "The United Arab Emirates (UAE): Issues for U.S. Policy Trade", *Congressional Research Service*, available at: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RS21852.pdf>
8. Sadjadpour, Karim (2011), The Battle of Dubai: The United Arab Emirates and The U.S-Iran Cold War, *The Carnegie Papers*, Carnegie Endowment for International Peace.
9. *SIPRI Yearbook* (2015), Armaments, Disarmament and International Security, Stockholm International Peace Research Institute.
10. *The Abu Dhabi Economic Vision 2030* (2008), Abu Dhabi, The Government of Abu Dhabi.
11. UNDP (2007), *Human Development Report 2007/2008*, NY: Oxford University Press.
12. United Arab Emirates- Trade Agreements (2019) 8/13, at:

- <https://www.export.gov/article?id=United-Arab-Emirates-trade-agreements>
13. *Washington Post* (2012), “New Relationship between USA and UAE”, April 28, at: www.washingtonpost.com
 14. Wolf, Jim (2014), “UAE Said to Trim Planned US Missile-Defense Purchase”, *Reuters*, August 24.
 15. World Bank (2019), at: https://www.google.com/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=ny_gnp_mktp_cd&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=region&idim=country:IRN:ARE&ifdim=region&hl=en_US&dl=en_US&ind=false
 16. *World Economic Forum* (2011), at: https://www.google.com/publicdata/explore?ds=z6409butolt8la_#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=gci_STAGE&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=world&idim=world:WLD&idim=country_group:Middle+East+and+North+Africa&idim=country:ARE:IRN&ifdim=world&hl=en_US&dl=en_US&ind=false
 17. McClellan, Michael (2004), “Public Diplomacy in the Context of Traditional Diplomacy”, Presented 14 October, in: *Vienna Diplomatic Academy*, Retrived in 2014/5/17, at: <http://www.publicdiplomacy.org/45.htm#head09>

نمایه

۲۳۰, ۲۳۱, ۲۳۲ اعراب و اسرائیل, ۱۲۴ اقتصاد, ۶, ۷, ۱۱, ۱۲, ۱۳, ۲۲, ۲۷, ۳۳, ۳۵, ۳۶, ۴۹, ۵۱, ۵۳, ۵۵, ۵۶, ۵۹, ۶۱, ۶۳, ۶۴, ۶۸, ۷۱, ۷۶, ۷۷, ۷۸, ۷۹, ۸۱, ۸۴, ۸۵, ۸۶, ۸۷, ۹۱, ۹۹, ۱۰۰, ۱۰۲, ۱۰۴, ۱۰۸, ۱۰۹, ۱۱۰, ۱۱۳, ۱۱۵, ۱۱۸, ۱۲۲, ۱۲۳, ۱۲۷, ۱۲۸, ۱۲۹, ۱۳۰, ۱۳۲, ۱۴۰, ۱۴۵, ۱۴۸, ۱۴۹, ۱۵۱, ۱۵۲, ۱۵۳, ۱۵۴, ۱۵۵, ۱۵۶, ۱۵۷, ۱۵۸, ۱۵۹, ۱۶۰, ۱۶۲, ۱۷۳, ۱۷۴, ۱۷۷, ۱۷۸, ۱۷۹, ۱۸۰, ۱۸۱, ۱۸۲, ۱۸۳, ۱۸۵, ۱۸۶, ۱۸۷, ۱۸۸, ۱۹۰, ۱۹۱, ۱۹۲, ۱۹۳, ۱۹۴, ۱۹۵, ۱۹۶, ۱۹۷, ۱۹۸, ۲۰۱, ۲۰۳, ۲۰۵, ۲۰۶, ۲۰۷, ۲۰۸, ۲۱۰, ۲۱۱, ۲۱۲, ۲۱۳, ۲۱۴, ۲۱۵, ۲۱۶, ۲۱۹, ۲۲۱, ۲۲۲, ۲۲۳, ۲۲۴, ۲۲۵, ۲۲۹, ۲۳۰, ۲۳۲ اقتصاد تک محصولی, ۱۱۵, ۱۷۸ اقتصاد جهانی, ۶, ۱۲, ۵۶, ۸۱, ۸۵, ۸۶, ۹۱, ۱۱۰, ۱۲۷, ۱۳۲, ۱۵۲, ۱۵۴, ۱۵۵, ۱۵۷, ۱۵۸, ۱۵۹, ۱۶۲, ۱۸۲, ۱۸۶, ۱۸۷, ۱۸۸, ۱۹۵, ۲۰۵, ۲۱۱, ۲۱۴, ۲۲۲ اقتصاد سیاسی, ۲۷, ۳۳, ۳۵, ۷۶, ۸۴, ۸۵, اقتصاد مقاومتی, ۱۳۰, ۱۷۳, ۲۲۴, ۲۲۵, ۲۳۰, ۲۳۲ اقتصاد نفتی, ۱۸۹ اکو, ۱۰۲, ۱۶۴	آسه آن, ۱۰۲ اتحادیه اروپا, ۱۳۴, ۱۶۴, ۱۶۵, ۱۶۷, ۱۶۸, ۱۶۹, ۱۷۰, ۱۷۴, ۱۷۷, ۲۳۳ اتحادیه بینالمللی پست, ۱۱۶ اجتهاد, ۱۵ اجماع, ۶, ۴۵, ۷۸, ۸۰, ۸۴, ۱۷۴, ۲۲۲ احمد قوام, ۱۰۵, ۱۰۷ احمدی نژاد, ۷, ۱۶۹, ۱۷۰, ۱۷۲, ۱۷۸, ۲۲۳ آدام اسمیت, ۷۷, ۵۹ آرامش اقتصادی, ۶۸ آرتور لویس, ۶۴ ارزیابی سیستماتیک, ۱۲ آرمانگرایی, ۵, ۳۱, ۷۸, ۸۹, ۱۰۹, ۱۷۰, ۱۷۱ آرنولد ولفرز, ۴۲, ۹۰ اروپای شرقی, ۵۲, ۵۶, ۹۴ استالین, ۹۴, ۹۵, ۹۶ استقلال ملی, ۵۹ استیفن اسمیت, ۱۱ اسلام لیبرال, ۷, ۱۴۱ اسمیت, ۱۱, ۵۹, ۷۷ اشغال, ۹۵, ۱۶۵ اصل خودیاری, ۲۶ اصلاحات ارضی, ۱۰۶, ۱۲۲ اطلاعات, ۴, ۸, ۱۶, ۱۷, ۲۱, ۵۰, ۷۳, ۱۳۳, ۱۳۴, ۱۳۸, ۱۸۱, ۱۸۲, ۲۰۵, ۲۰۶, ۲۱۹,

بازارهای رسمی، ۷، ۱۸۰	۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۷۱، ۱۷۷،
بازدارندگی، ۴۱	۲۲۱
بانک جهانی، ۱۶، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۴۷، ۱۵۷،	ایالات متحده آمریکا، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴،
۱۹۲، ۲۲۲	۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۷۷، ۲۲۱
بخش خصوصی، ۶، ۷۷، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۱۰۷،	ایتالیا، ۶۷
۱۲۱، ۱۲۲، ۱۷۹، ۱۸۱	ایده آلیسم، ۲۵، ۲۶، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۵
برابری قدرت خرید، ۵۸	ایدئولوژی، ۷، ۲۹، ۳۳، ۵۴، ۵۶، ۱۲۰، ۱۳۴،
برجام، ۱۳۴، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸،	۱۴۱
۱۸۴، ۱۸۷، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۵، ۲۰۰،	ایدئولوژی اسلام صوفیانه، ۱۴۱
۲۰۱، ۲۰۶، ۲۱۰، ۲۱۶، ۲۳۳	ایران، ۳، ۴، ۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴،
برنامه هسته‌ای ایران، ۱۳۴، ۱۳۷	۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۶، ۷۰، ۷۱، ۸۲، ۹۳، ۹۴،
برندسازی، ۷، ۱۱۴، ۱۴۳، ۱۴۵	۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲،
برون‌زا، ۱۸، ۱۲۹، ۱۳۰	۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹،
برون‌گرا، ۶، ۱۸، ۸۳، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹،	۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳،
۱۳۰، ۱۳۲، ۱۷۳، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۱۰، ۲۲۱،	۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱،
۲۲۳، ۲۳۲	۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸،
بریتانیا، ۶۷، ۹۳، ۹۴، ۱۰۵، ۱۱۳، ۱۲۱، ۱۲۳،	۱۶۴، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹،
۱۳۰	۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷،
بهار عربی، ۱۳۵	۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴،
بوئینگ، ۱۳۶، ۱۷۵	۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱،
بیماری هلندی، ۱۷۹	۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸،
بین‌الملل‌گرایی، ۳۳	۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵،
پاتریوت، ۱۳۷	۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲،
پارادایم، ۲۵، ۵۴، ۱۱۰	۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹،
پرستیژ بین‌المللی، ۲۴	۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۷،
پساساختارگرا، ۲۵	۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳
پل باران، ۵۵	ایرباس، ۱۷۵، ۲۲۸
پل سوئیزی، ۵۵	اینستکس، ۱۷۷
پلورالیسم، ۱۱۲	بازار، ۱۲، ۳۳، ۳۵، ۵۷، ۵۹، ۷۶، ۷۷، ۱۰۹،
پنتاگون، ۱۳۷	۱۱۰، ۱۳۰، ۱۳۸، ۱۴۵، ۱۵۰، ۱۷۶، ۱۷۹،
پولشویی، ۱۳۳	۱۸۰، ۱۸۳، ۲۳۰

۱۷۴, ۱۷۵, ۱۷۶, ۱۷۷, ۱۷۸, ۱۷۹, ۱۸۰,	پیمان بغداد, ۹۶
۱۸۱, ۱۸۲, ۱۸۳, ۱۸۴, ۱۸۵, ۱۹۰, ۱۹۲,	پیمان وستفالی, ۴۴
۱۹۶, ۱۹۷, ۱۹۸, ۱۹۹, ۲۰۰, ۲۰۳, ۲۰۷,	تحرك اجتماعى, ۷۳, ۷۴
۲۰۸, ۲۱۱, ۲۱۶, ۲۱۷, ۲۱۸, ۲۱۹, ۲۲۰,	تحریم اقتصادى, ۱۷۳
۲۲۱, ۲۲۲, ۲۲۳, ۲۲۴, ۲۲۷, ۲۲۸, ۲۲۹,	تحقیق و توسعه, ۸, ۱۸۱, ۱۸۳
۲۳۰, ۲۳۱, ۲۳۲	تراز تجارى, ۱۸۱, ۱۸۲
توسعه اقتصادى, ۵, ۶, ۷, ۸, ۹, ۱۰, ۱۱,	ترکیه, ۷۹, ۸۲, ۹۶
۱۲, ۱۴, ۱۵, ۱۶, ۱۷, ۱۸, ۲۳, ۵۴, ۵۷, ۵۸,	تروریسم, ۱۳۳, ۱۳۴, ۱۷۴, ۱۷۶
۵۹, ۶۰, ۶۱, ۶۳, ۶۴, ۶۷, ۷۰, ۷۲, ۷۵, ۸۴,	تصویرسازی, ۶, ۸۳
۸۵, ۸۶, ۹۱, ۹۹, ۱۰۰, ۱۰۱, ۱۰۲, ۱۰۳,	تفکر استقرایى, ۶۸
۱۰۵, ۱۰۸, ۱۰۹, ۱۱۵, ۱۱۷, ۱۱۸, ۱۲۷,	تمامیت ارضى, ۵, ۴۲, ۴۳, ۴۴, ۷۹, ۱۰۳,
۱۲۹, ۱۳۰, ۱۳۹, ۱۴۴, ۱۴۵, ۱۴۷, ۱۴۸,	۱۲۰
۱۵۰, ۱۶۲, ۱۶۴, ۱۶۵, ۱۶۶, ۱۷۰, ۱۷۲,	تنش‌زدایی, ۹۶, ۹۷, ۹۹, ۱۰۰, ۱۰۲, ۱۰۶,
۱۷۳, ۱۷۵, ۱۷۷, ۱۷۸, ۱۷۹, ۱۸۰, ۱۸۱,	۱۲۲
۱۸۲, ۱۸۳, ۱۸۴, ۱۹۷, ۲۰۰, ۲۰۸, ۲۲۰,	تودارو, ۱۱, ۵۰, ۶۴
۲۲۱, ۲۲۳, ۲۲۴, ۲۲۷, ۲۳۰, ۲۳۲	تورم, ۱۰۹, ۱۱۰, ۱۵۷, ۱۷۶, ۱۷۸, ۱۷۹,
توسعه انسانی, ۵, ۹, ۱۱, ۵۴, ۵۹, ۶۹, ۷۰,	۱۸۷, ۱۹۱, ۱۹۲, ۲۰۹, ۲۱۰, ۲۲۳, ۲۲۵
۷۱, ۷۸, ۱۱۸, ۱۳۲, ۱۴۶, ۱۴۷, ۱۶۲, ۱۶۳,	توسعه, ۵, ۶, ۷, ۸, ۹, ۱۰, ۱۱, ۱۲, ۱۴, ۱۵,
۱۹۸, ۱۹۹, ۲۰۰, ۲۱۶, ۲۱۷, ۲۱۸, ۲۲۰,	۱۶, ۱۷, ۱۸, ۲۰, ۲۲, ۲۳, ۲۹, ۳۴, ۴۲, ۴۴,
۲۲۱, ۲۲۳, ۲۲۵, ۲۲۷, ۲۲۸, ۲۲۹, ۲۳۰,	۴۷, ۴۸, ۴۹, ۵۰, ۵۱, ۵۲, ۵۳, ۵۴, ۵۵, ۵۶,
توسعه فرهنگى, ۷۲, ۷۳, ۸۶, ۱۰۵	۵۷, ۵۸, ۵۹, ۶۰, ۶۱, ۶۲, ۶۳, ۶۴, ۶۵, ۶۶,
توسعه گرا, ۲۲۸	۶۷, ۶۸, ۶۹, ۷۰, ۷۱, ۷۲, ۷۳, ۷۴, ۷۵, ۷۶,
توسعه متوازن, ۱۸۱	۷۷, ۷۸, ۷۹, ۸۱, ۸۲, ۸۳, ۸۴, ۸۵, ۸۶, ۸۷,
توسعه ملی, ۱۲, ۱۷, ۷۷, ۷۸, ۸۵, ۱۱۰, ۲۲۸,	۸۹, ۹۰, ۹۱, ۹۳, ۹۹, ۹۸, ۱۰۰, ۱۰۱, ۱۰۲,
توسعه نیافتگى, ۱۲, ۶۴	۱۰۳, ۱۰۵, ۱۰۶, ۱۰۷, ۱۰۸, ۱۰۹, ۱۱۰,
توسعه همه‌جانبه, ۵, ۶, ۱۰, ۷۱, ۷۲, ۲۳۱	۱۱۱, ۱۱۲, ۱۱۵, ۱۱۶, ۱۱۷, ۱۱۸, ۱۱۹,
توسعه گرا, ۹, ۱۱, ۱۲, ۱۳, ۱۴, ۱۵, ۱۷,	۱۲۰, ۱۲۱, ۱۲۳, ۱۲۴, ۱۲۵, ۱۲۶, ۱۲۷,
۸۴, ۸۶, ۱۲۷, ۱۲۸, ۱۴۲, ۱۴۹, ۲۲۰, ۲۲۱,	۱۲۸, ۱۲۹, ۱۳۰, ۱۳۱, ۱۳۲, ۱۳۷, ۱۳۸,
۲۲۳, ۲۲۸, ۲۳۰	۱۳۹, ۱۴۲, ۱۴۴, ۱۴۵, ۱۴۶, ۱۴۷, ۱۴۸,
توسعه یافته, ۵, ۹, ۴۸, ۴۹, ۵۴, ۵۷, ۱۴۶,	۱۵۰, ۱۵۶, ۱۵۷, ۱۶۱, ۱۶۲, ۱۶۳, ۱۶۴,
۱۸۱, ۲۰۸	۱۶۵, ۱۶۶, ۱۶۷, ۱۶۸, ۱۷۰, ۱۷۲, ۱۷۳,

دولت، ۷، ۸، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۵، ۱۹، ۲۰، ۲۲، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۲، ۳۳، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۴۰، ۴۲، ۴۴، ۴۶، ۴۷، ۵۱، ۵۹، ۶۸، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۸۱، ۸۴، ۸۵، ۸۷، ۸۹، ۹۰، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۸، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۱، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۷، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۳، ۱۹۲، ۱۹۶، ۲۲۳، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۲	حزب توده، ۹۴، ۱۰۶ حسن روحانی، ۱۶۹، ۱۷۴، ۱۷۷، ۲۳۰ حقوق بینالملل، ۳۱، ۷۶، ۱۰۰، ۱۷۴، ۱۷۶ حقوق مالکیت فکری، ۱۸۳ خاتمی، ۷، ۱۱۰، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۷۱، ۲۲۳ خاورمیانه، ۱۰، ۱۵، ۷۹، ۹۱، ۹۵، ۹۷، ۱۰۱، ۱۲۰، ۱۲۸، ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۶۵، ۱۷۲، ۲۱۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۳ خلیج فارس، ۱۰، ۱۶، ۹۷، ۹۸، ۱۰۱، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۷، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۴۱، ۱۵۰، ۱۶۵، ۱۶۶، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۷، ۲۲۸ خوداتکایی، ۱۰۹، ۲۲۴ خیریه، ۷، ۱۱۴، ۱۴۱، ۱۴۴، ۱۴۵، ۲۳۴ داعش، ۱۳۹ دامین کینگز بری، ۱۲ درآمد پایدار، ۵۸ درآمد سرانه، ۵۸، ۵۹، ۶۴، ۷۰، ۷۵، ۱۱۶، ۲۱۷، ۲۲۳ درآمد ملی، ۱۰، ۱۵، ۵۸، ۶۰، ۶۳، ۶۴، ۷۰، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۶۰، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۱۷، ۲۲۲ درآمدهای رانتی، ۱۷۸ درونزا، ۷، ۸، ۱۸، ۴۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۱۰، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۲۵، ۲۳۲ درون‌گرا، ۱۸، ۱۲۹ دفاع، ۳۵، ۱۰۳، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۷۴، ۱۷۶
دلارهای نفتی، ۱۲۱، ۱۲۵ دموکراسی، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۵، ۷۳، ۷۵، ۱۰۸، ۱۳۵، ۱۴۷، ۱۷۰ دوگانگی اقتصادی، ۶۱ دولت، ۷، ۸، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۵، ۱۹، ۲۰، ۲۲، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۲، ۳۳، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۴۰، ۴۲، ۴۴، ۴۶، ۴۷، ۵۱، ۵۹، ۶۸، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۸۱، ۸۴، ۸۵، ۸۷، ۸۹، ۹۰، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۸، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۱، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۷، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۳، ۱۹۲، ۱۹۶، ۲۲۳، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۲ دولت توسعه‌گرا، ۲۲۹ دومار، ۶۴ دونالد ترامپ، ۱۳۹، ۱۷۶ دیپلماسی، ۷، ۲۳، ۲۸، ۳۱، ۴۲، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۶، ۹۰، ۹۸، ۱۰۱، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۱۴، ۱۱۸، ۱۲۸، ۱۳۱، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۵۰، ۱۷۱، ۱۷۴، ۱۹۸، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۳۱، ۲۳۳ دیپلماسی اقتصادی، ۷۷، ۷۹، ۸۰، ۱۰۱، ۱۷۱ دیپلماسی عمومی، ۷، ۱۱۴، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۹۸، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۹، ۲۳۳ رابرت ماندل، ۴۲، ۹۰ راجر توزه، ۸۵ راهبردی، ۱۴، ۷۸، ۱۰۹، ۱۳۰، ۱۴۶، ۱۷۵	

ژاپن، ۲۸، ۷۸، ۱۶۴، ۱۷۵	۲۲۹، ۱۷۶
سازمان، ۳۹، ۵۰، ۵۳، ۵۹، ۶۹، ۷۰، ۹۴	رسانه، ۷، ۱۱۴، ۱۴۳، ۱۴۵
۱۰۶، ۱۲۱، ۱۳۴، ۱۴۲، ۱۴۵، ۱۴۷، ۱۵۰	رشد، ۱۰، ۱۲، ۴۱، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳
۱۶۴، ۱۶۹، ۱۷۲، ۱۷۵، ۱۹۵، ۱۹۶، ۲۱۳	۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۸، ۶۹
۲۳۰	۷۱، ۷۵، ۷۷، ۸۳، ۸۴، ۸۶، ۹۸، ۹۹، ۱۰۳
سازمان تجارت جهانی، ۱۴۵، ۱۴۷، ۱۵۰	۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۱، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۸
۱۹۵، ۱۹۶، ۲۱۳	۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳
سازمان کنفرانس اسلامی، ۱۶۴	۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۲
سازمان ملل متحد، ۵۹، ۶۹، ۷۰، ۱۳۴، ۱۶۹	۱۶۳، ۱۷۲، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۴، ۱۸۶
۱۷۲، ۱۷۵	۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۳، ۱۹۴
سازمان‌های بین‌المللی، ۲۸، ۱۰۲	۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۵، ۲۰۶
سازه‌انگاری، ۲۲۸، ۲۳۱	۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۱، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۸
سامانه، ۱۳۵، ۱۸۳	۲۲۲، ۲۲۵، ۲۳۰، ۲۳۱
سپر دفاع موشکی، ۱۳۶	رشد اقتصادی، ۴۱، ۴۹، ۵۰، ۵۲، ۵۷، ۵۸
سرمایه، ۷، ۸، ۱۲، ۳۵، ۵۹، ۶۰، ۶۲، ۶۴	۶۳، ۶۴، ۶۶، ۶۹، ۷۵، ۸۴، ۸۶، ۱۱۸، ۱۳۰
۶۵، ۶۹، ۷۳، ۷۵، ۸۰، ۸۴، ۹۱، ۹۹، ۱۰۶	۱۳۸، ۱۸۰، ۱۹۰، ۲۰۷، ۲۳۱
۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۳۰، ۱۵۲	روابط اجتماعی، ۷۱
۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۳، ۱۸۶، ۱۹۸، ۲۰۲	روابط بین‌الملل، ۵، ۱۹، ۲۲، ۲۳، ۲۵، ۲۷
۲۰۴، ۲۲۹	۲۹، ۳۱، ۳۲، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۱، ۴۳
سرمایه اجتماعی، ۸، ۷۳، ۱۸۳	۴۴، ۴۸، ۴۹، ۶۵، ۷۶، ۷۸، ۸۲، ۸۴، ۸۹، ۱۰۳
سرمایه انسانی، ۸، ۱۲، ۶۹، ۱۸۳	۱۲۶، ۱۶۵، ۱۷۰، ۱۷۳، ۱۷۴، ۲۲۸، ۲۲۹
سرمایه‌داری، ۵۵، ۵۶، ۱۲۷، ۱۵۰، ۲۲۲	۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲
سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، ۱۸۰	روابط خارجی، ۹، ۱۱، ۱۵، ۴۱، ۸۶، ۹۶
سلاح‌های کشتار جمعی، ۱۳۴	۱۴۹، ۱۶۷، ۲۲۷، ۲۳۱، ۲۳۳
سیاست بین‌الملل، ۱۹، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶	روحانی، ۷، ۱۶۹، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۷، ۲۲۳
۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۸، ۷۸، ۹۳	۲۲۸، ۲۳۰
سیاست جهانی، ۸۱، ۸۸، ۹۷	روستو، ۵۲، ۵۵، ۶۲، ۶۳
سیاست خارجی، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰	رنالیسم، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۳۰، ۳۸
۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰	رنالیسم تهاجمی، ۳۰
۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۱	ریکاردو، ۶۰
۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۷، ۳۸، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵	زیرساخت، ۶، ۷۹

- شوروی، ۳۵، ۵۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۰۳، ۱۰۵، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۶۶
- صادرات، ۸۲، ۸۴، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۳۷، ۱۴۵، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۷۵، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۵
- صادرات غیرنفتی، ۱۸۱، ۱۸۲
- صدام حسین، ۹۹، ۱۲۵، ۱۳۲
- صفی لو آی، ۵۲
- صندوق بین‌المللی پول، ۱۰۰، ۱۰۲
- صنعت گردشگری، ۱۴۵، ۱۶۲، ۱۹۷، ۲۱۶، ۲۲۲
- صنعت نفت، ۱۰۵، ۱۲۴، ۲۰۱
- صوفیانه، ۷، ۱۱۴، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۵
- عدم مداخله، ۱۱۳، ۱۲۳، ۱۴۰، ۱۶۹
- عربستان سعودی، ۱۱۹، ۱۳۰، ۱۵۰، ۱۶۹
- عصر فراصنعتی، ۷۶
- عقلانیت انتقادی، ۷۳
- عملیات طوفان صحرا، ۱۳۳
- فدرالیسم، ۱۱۹
- فرانسه، ۵۱، ۱۲۵، ۱۳۶، ۱۷۲، ۱۷۵، ۱۷۷
- فرصت جمعی، ۶، ۸۳
- فروپاشی شوروی، ۱۰۱، ۱۶۵
- قانون، ۱۰، ۱۵، ۱۶، ۳۱، ۴۷، ۷۵، ۷۷، ۹۹، ۱۰۱، ۱۰۵، ۱۱۳، ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۳، ۱۳۵، ۱۷۶، ۱۸۲
- قانون اساسی، ۱۰، ۱۵، ۱۶، ۴۷، ۹۹، ۱۰۱
- قدرت ملی، ۲۶، ۴۲، ۷۶، ۷۹، ۸۷، ۸۸، ۱۰۳
- کاخ سفید، ۱۳۴، ۱۳۷
- کشور، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۵
- ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۳، ۹۵، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۸۴، ۱۹۶، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۱۳، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳
- سیاست خارجی توسعه‌گرا، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۷، ۷۷، ۷۸، ۸۴، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۱، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۶، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۸۴، ۲۰۳، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴
- سیاست صدور انقلاب، ۱۰۱، ۱۱۴، ۱۲۵، ۱۶۶
- سیاست مستقل ملی، ۱۰۶، ۱۲۲، ۱۲۳
- سیاست موازنه مثبت، ۹۶، ۱۲۲
- سیاست موازنه منفی، ۹۵، ۱۲۲
- سیدنی وربا، ۶۷
- سیریل بلک، ۵۳
- سیستم دوقطبی، ۳۰، ۳۱
- شرکت‌های چندملیتی، ۸۰، ۸۱، ۱۲۵
- شرکت‌های فراملی، ۱۲۵، ۱۲۶
- شورای امنیت، ۱۲۵، ۱۳۴، ۱۷۲
- شورای همکاری خلیج فارس، ۱۰۰، ۱۳۲، ۱۳۵، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۵۰، ۲۳۰، ۲۳۳
- شورای همکاری دریای خزر، ۱۶۴

لوسین پای، ۶۷	۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۳، ۲۴، ۲۶، ۲۷، ۳۰، ۳۱
لویس، ۶۴	۴۲، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۵۲، ۵۶، ۵۷، ۵۸
لیبرال دموکراسی، ۳۰	۵۹، ۶۱، ۶۳، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۵
لیبرالیسم، ۳۱، ۳۶، ۷۷	۷۶، ۷۷، ۷۹، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷
ماتریالیسم تاریخی، ۶۲	۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۳، ۹۵، ۹۷، ۹۸، ۹۹
مارکس، ۶۲	۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶
مارکسیستی، ۴۹، ۵۵، ۶۲، ۷۷، ۹۸	۱۰۷، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۵، ۱۱۶
مارکسیسم، ۵۶	۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵
مالتوس، ۶۰	۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳
مالزی، ۷۱، ۷۹، ۸۲	۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰
مایکل تودارو، ۱۱، ۵۰	۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷
محمد خاتمی، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۷۱	۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶
محور شرارت، ۱۶۹	۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵
محیط امنیتی، ۶، ۸۳، ۹۰	۱۶۶، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵
محیط زیست، ۱۲، ۵۸، ۷۲، ۸۷	۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲
مدل توسعه، ۶، ۱۱، ۱۱۵، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹	۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۹۳، ۱۹۴
۲۱۹	۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱
مردم‌نهاد، ۱۵۰	۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۸، ۲۰۹
مسالمت‌آمیز، ۶، ۳۴، ۷۲، ۷۳، ۸۰، ۱۱۳	۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۸، ۲۲۰
۱۶۷	۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵
مشارکت سیاسی، ۶۶، ۶۷، ۱۱۰	کمونیسم، ۵۲، ۶۲، ۹۵، ۹۶، ۹۸، ۱۲۰، ۱۲۲
مشروعیت سیاسی، ۱۲، ۶۸	کنت والتز، ۲۷، ۲۸، ۲۹
مصدق، ۹۵، ۱۰۵، ۱۲۱، ۱۲۲	کودتای ۲۸ مرداد، ۹۵، ۱۰۵، ۱۰۷، ۱۲۱
مکاتب، ۵، ۳۱، ۳۳، ۵۱، ۵۴، ۲۲۰	۱۲۲
مکاتب عقلگرا، ۳۳	گابریل آلموند، ۶۷
مکتب نظم جهانی، ۵۶	گات، ۱۴۵
مکتب وابستگی، ۵۵	گازر، ۹۳، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۳۰، ۱۴۷
مکزیک، ۶۷	۱۴۸، ۱۶۸، ۱۷۹
ملت، ۱۵، ۴۲، ۴۷، ۸۸، ۹۰، ۹۱، ۱۰۶	گردشگری، ۸۲، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۴۲، ۱۴۵
منابع بین‌المللی، ۸۳	۱۶۱، ۱۶۲، ۱۹۷، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۲۲، ۲۲۷
منافع ملی، ۵، ۶، ۱۴، ۱۹، ۲۰، ۲۲، ۲۴، ۲۵	لاکهد مارتن، ۱۳۶

- ۱۷۹، ۱۸۴، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۲۰۰، ۲۰۱،
 ۲۰۷، ۲۱۱، ۲۲۲
 نقشه راه، ۱۶۹
 نمایشگاه بین‌المللی کتاب، ۷، ۱۴۳، ۱۴۴
 نمودار، ۴، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴،
 ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱،
 ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹،
 ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷،
 ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴،
 ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱،
 ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۷، ۲۱۸
 نهاد، ۷، ۴۰، ۸۴، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۱، ۱۱۳،
 ۱۱۴، ۱۲۳، ۱۴۴
 نهادهای مدنی، ۱۴۷
 نوآرمانگرایی، ۳۱
 نوسازی، ۵، ۴۸، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵،
 ۵۶، ۶۵، ۶۶، ۱۰۱، ۲۲۹
 نوگرایی، ۶۶
 نواقعگرایی، ۲۸، ۲۹، ۳۱، ۳۸
 نیل اسملسر، ۵۳
 نئوایدی آلیسم، ۳۲، ۳۳، ۳۴
 نئورئالیسم، ۲۵، ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۲۳۲
 نتولیرالیسم، ۱۲، ۳۵
 هارود دومار، ۶۴
 هاشمی رفسنجانی، ۷، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲،
 ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۶۴، ۱۶۷، ۱۷۰، ۱۷۱
 هانتینگتون، ۵۴، ۶۶، ۸۸
 هانس جی مورگنتا، ۲۶
 هزینه مبادله، ۱۸۰
 هژمونی، ۳۰، ۱۶۶
 همزیستی، ۶، ۵۶، ۷۳، ۷۷، ۸۰، ۸۹، ۹۵، ۹۶،
 ۲۶، ۲۸، ۳۲، ۳۷، ۴۱، ۴۲، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷،
 ۴۸، ۶۸، ۷۷، ۷۸، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۹،
 ۱۰۲، ۱۴۰، ۱۶۵، ۱۷۳، ۱۷۶، ۲۱۹، ۲۲۰،
 ۲۳۲
 منطقه، ۷، ۱۰، ۱۱، ۱۵، ۵۶، ۷۱، ۷۲، ۸۰،
 ۸۱، ۸۲، ۹۱، ۹۳، ۹۵، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰،
 ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۷،
 ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۳۰،
 ۱۳۲، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲،
 ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۰، ۱۵۸، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴،
 ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۷۶،
 ۲۱۱، ۲۱۴، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۸، ۲۲۹
 منطقه‌گرایی، ۱۰۲، ۱۶۴
 موازنه قوا، ۲۶
 نابرابری توسعه، ۱۲
 ناتو، ۹۶، ۱۳۸، ۱۶۹، ۲۲۱، ۲۲۸
 ناسیونالیسم مثبت، ۹۶، ۹۷، ۱۰۶، ۱۲۲، ۱۲۳
 نرخ ارز، ۱۷۸
 نظام بین‌الملل، ۲۲، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۵، ۳۷، ۳۹،
 ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۶۶، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۹۹، ۱۰۱،
 ۱۰۲، ۱۰۷، ۱۰۹، ۱۶۴، ۱۷۱، ۱۷۴
 نظام دوقطبی، ۶۵، ۱۶۵
 نظام سوسیالیستی، ۵۵، ۶۶
 نظام سیاسی دموکراتیک، ۷۵
 نظریه نوسازی، ۴۸
 نظریه پرداز، ۵۶
 نفت، ۷، ۹۴، ۹۵، ۱۰۱، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۷،
 ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷،
 ۱۱۸، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۳۰، ۱۳۸،
 ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۴،
 ۱۵۶، ۱۶۰، ۱۶۸، ۱۷۲، ۱۷۵، ۱۷۷، ۱۷۸

واقع‌گرایی کلاسیک, ۲۸, ۲۹	۹۷, ۱۰۲, ۱۱۳, ۱۴۰, ۱۶۵
والت وایتمن روستو, ۵۲	همزیستی مسالمت آمیز, ۸۰, ۱۱۳
والتر لیپمن, ۴۲, ۹۰	همگرایی, ۶, ۸۱, ۸۷, ۱۰۲, ۱۰۳, ۱۶۵
وجهه بین‌المللی, ۷, ۱۴۱, ۱۴۲	هنری کیسینجر, ۳۲
وودرو ویلسون, ۳۲	واردات, ۸, ۱۰۲, ۱۰۹, ۱۲۱, ۱۲۲, ۱۲۹,
ویلبرت مور, ۵۳	۱۳۸, ۱۵۰, ۱۵۸, ۱۷۵, ۱۷۸, ۱۸۱, ۱۸۲,
یکپارچگی, ۵, ۶۷, ۷۹, ۱۱۴, ۱۸۰	۱۹۴, ۱۹۵, ۲۱۴, ۲۲۴
	واشینگتن, ۱۳۲, ۱۳۳, ۱۳۵, ۱۳۷, ۱۳۹

The Approach of IRAN & UAE toward Development-oriented Foreign Policy

By:

Mohammad Alikhani

World Politics Publications